

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 9 Nr. 160, 2014

Skjøtselsplan for slåttemark

Tannøya, Hamarøy kommune

Thomas Holm Carlsen & Annette Bär

Bioforsk Nord Tjøtta

Forsidebilde viser slåttemark på Tannøya (Foto: Annette Bär)

Hovedkontor/Head office
Frederik A. Dahls vei 20
N-1432 Ås
Tel.: (+47) 40 60 41 00
post@bioforsk.no

Bioforsk Nord
Tjøtta
8860 Tjøtta
Tel.: (+47) 40 60 41 00
tjotta@bioforsk.no

<i>Tittel/Title:</i> Skjøtselsplan for slåttemark - Tannøya, Hamarøy kommune
<i>Forfatter(e)/Author(s)</i> Thomas Holm Carlsen & Annette Bär

<i>Dato/Date:</i> 26.11.2014	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420276	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 9 (160), 2014	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-01358-7	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 26	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 5

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelingen	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Ingvild Gabrielsen
--	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Slåttemark, Tannøya, Hamarøy, skjøtsel, kulturlandskap	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
---	---

<i>Sammendrag:</i> Denne skjøtselsplanen omhandler to slåttemarkslokaliteter på Tannøya i Hamarøy kommune. Skjøtselsplanen baserer seg på kartlegging av vegetasjon knyttet til slåttemarkene. Planen anbefaler tiltak for restaurering og skjøtsel av slåttemark på Tannøya i form av fortsatt tradisjonell slått i de intakte slåtteeengområdene, samt restaurerings slått i områder med gjengroingsarter eller tykt vegetasjonsdekke.

<i>Fylke/County:</i>	Nordland
<i>Kommune/Municipality:</i>	Hamarøy
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Tannøya

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Inger Hansen, konst. avdelingsleder

Annette Bär, forsker

Forord

Denne rapporten beskriver skjøtelsplan i samsvar med handlingsplan for slåttemark. Arbeidet er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland og grunneier. Planen omfatter en områdebeskrivelse med beskrivelse av naturgrunnlag, artsmangfold, vegetasjonstyper, bruksregime og tilstand, samt at den gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel og restaurering av slåttemark på Tannøya, Hamarøy kommune.

Generell del (A) er fra skjøtelsplanmalen, og angir mål og retningslinjer for slåttemarker i Norge generelt. Del A er således ikke forfattet av undertegnede.

Takk til Fylkesmannen i Nordland og grunneier for engasjert samarbeid og verdifull informasjon til prosjektet.

Tjøtta, 28.11.2014

Annette Bär

Prosjektleder
Bioforsk Nord Tjøtta

Innhold

A. Generell del - slåttemark	4
Slåttemarksutforminger i Nord-Norge	4
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	5
B. Spesiell del: Tannøya, rundt gårdene	7
Søkbare egenskaper	7
Områdebeskrivelse	8
B. Spesiell del: Tannøya, øst	10
Søkbare egenskaper	10
Områdebeskrivelse	11
Skjøtselsplan	14
Kilder	17
Vedlegg	18
VEDLEGG 1 - Kart med arealavgrensning	19
VEDLEGG 2 - Kart med skjøtselstiltak	20
VEDLEGG 3 - Områdebeskrivelse av to ikke-verdisatte slåttemarkslokaliteter	21
VEDLEGG 4 - Bilder	23
VEDLEGG 5 - Artsliste	26

A. Generell del - slåttemark

Slåttemark er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemark som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemark med styvingstrær som blir høstet ved lauving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemark stor betydning for mange truede beitemarksoppper. Slåttemark kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har slåttemark høyest artsmangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

Slåttemarksutforminger i Nord-Norge

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Nord-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Nordland finnes fine dunhavreenger med forekomst av bl.a. rødflangre, brudespore, vill-lin, harerug, fjellfrøstjerne og jåblom på skjellsand. Slik eng er tidligere registrert bl.a. på Kjerringøy, Bodø kommune. Ved Kvarv i Sørfold fantes en annen utforming av dunhavreeng med arter som gulmaure, gjeldkarve og småengkall (Norderhaug 1988). Boreal slåtteeng (G7) finnes også i Nord-Norge, men her mangler sørlige arter (Fremstad & Moen 2001). Artsrike kalkenger finnes bl.a. på Skogsholmen i Vega kommune. Skogstorkenebb-ballblomeng (G13) er karakteristiske for Nord-Norge og tidligere registrert bl.a. ved Jarfjorden i Finnmark med forekomst av bl.a. flere marikåpearter, sølvbunke, fjelltimotei, hvitbladtistel, gulaks, ryllik, småengkall og harerug (Norderhaug 1988). Enger med et spesielt artsinventar er Finnmarksfrøstjerneeng og silkenellikeng (G9) som er registrert i Talvik og Anarjohka i Alta respektive Porsanger, Lebesby, Tana og Sør-Varanger (Alm et al. 1994, Fremstad & Moen 2001). Eksempler i god hevd finnes sannsynligvis ikke lenger, men svakt gjengrodde enger med mye finnmarksfrøstjerne og/eller russkjeks er registrert. Ved Makkenes i Vadsø finnes fine slåttemarkslokaliteter som nå beites. Artsrike rester av tidligere slåttemark i tilknytning til sanddynesystemer (dyneeng W2a,b) finnes fortsatt i Nord-Norge bl.a. i Finnmark. De har imidlertid ikke vært i bruk på lang tid (Vibekke Vange pers. medd.).

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent.

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls motorisert slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev. hesjes før det fjernes. Bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermarihånd, er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egne steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedanfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre sommere må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjødukt eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på Miljødirektoratets hjemmesider:

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

B. Spesiell del: Tannøya, rundt gårdene

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Tannøya, rundt gårdene		Kommune Hamarøy		Områdenr. 184940220			
ID i Naturbase Tidligere: BN00063189		*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas Holm Carlsen		Dato: 08.07.2014			
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Ofte, A. & Vange, V. 2004 - feltundersøkelse				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -			
Hovednaturtype: Slåttemark - D01, 100 % Tilleggsnaturtyper:			Utforminger: Svak lågurtslåtteeeng - D0115, 100 %				
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt	G4 - Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulakseng
20 - 50 m		Svak		Beite		Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

Lokaliteten ble befart i juli 2014 av Annette Bär og Thomas Holm Carlsen for å utarbeide skjøtselsplan for slåttemark på Tannøya. Dette i forbindelse med at slåttemark er en utvalgt naturtype med egen tilskuddsordning for skjøtselstiltak. Området er tidligere registrert i naturbasen som slåttemark (BN00063189). Områdebeskrivelsen og avgrensningen fra 2014 erstatter den fra 2004.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Slåttemarka ligger på nordøstsiden av Tannøya i Hamarøy kommune. De viktigste slåttemarkspartiene finnes i tilknytning til gårdene og denne lokaliteten, «Tannøya, rundt gårdene», er avgrenset i sør ved en åpen, svak lågurtsslåtteeng som er en del av gnr/bnr 5/4. Videre nordover fortsetter lokaliteten nordvest for våningshuset for gnr/bnr 5/1 og følger så stien mot øst og et gammelt dalsøkk i vest og smalner av nordover mot nord der elvefordypningen og sti møtes ved en massiv bergknaus fra øst. Lokaliteten har et jevnt, slett og homogent preg, noe som er typisk for en intakt slåttemark. Størrelsen på slåttemarka er 16 daa.

Lokaliteten ligger i et område hvor bergartene charnockitt og sur mangeritt dominerer, som er undertyper av hovedbergarten granitt. Tannøya ligger i klart oceanisk vegetasjonssesjon (O2) og tilhører den mellomboreale vegetasjonssonen.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Slåttemarka (D04) har et friskt og fattig preg. Ingen kalkindikatorer ble funnet under befaringa, noe berggrunkartet også indikerer. Basert på artsutvalget betegnes slåttemarkutformingen som svak lågurtsslåtteeng (D0115), og vegetasjonstypen klassifiseres til frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (D0104/G4).

Artsmangfold

Karplantene er jevnt fordelt, noe som gir et homogent preg på enga. Slåttemarka er relativt artsrik, til tross for sur og hard berggrunn men består hovedsakelig av trivielle arter. Artsutvalget i denne slåttemarklokaliteten består av rødsvingel, engrapp, engkvein, hvitmaure, småengkall, ryllik, engsyre, blåkløkke, følblom, harerug, hvitkløver, slirestarr, slåttestarr, samt noe gulaks, smyle, engsoleie, vanlig arve, hundekjeks, vendelrot, karve, grasstjerneblom, åkersnelle, geitsvingel, skogstjerne, dunhavre, fjelltimotei, timotei og fuglevikke. Mosedekket er i enkelte partier tykt. Ingen rødlistede arter ble registrert under befaringa.

Bruk, tilstand og påvirkning

Slåttemarka har en lang brukshistorie. Det finnes spor etter bosetning og bruk av området helt tilbake til jernalderen. I nyere tid ble gårdsdrifta på øya gradvis redusert og til slutt lagt ned på starten av 1990-tallet. Enkelte slåttemarksarealer på øya har ligget brakke i 40-50 år. Denne lokaliteten var det første arealet som ble tatt i bruk igjen etter bare 10-15 år brakklegging. Fra og med 2003 har denne lokaliteten gradvis blitt slått igjen med årlig, sein slått i slutten av juli. Arealet slås med slåmaskin tilkoblet en lett traktor. Gresset blir bakketørket noen dager (3-4 dager i 2014), samlet sammen med venderive og blir ført til et par steder utenfor lokalitetene hvor det blir dumpet. Slåttemarka har ikke vært gjødslet med kunstgjødsel. Slåttemarka har ingen gjengroingspreg.

Det finnes flere kulturminner i tilknytning til slåttemarka, bl.a. rester etter steingjerder, div. tufter, en sommerfjøs og en ringgrav fra jernalderen.

Fremmede arter

Ingen registrert.

Skjøtsel og hensyn

Det er viktig å opprettholde slått som skjøtselsmetode med sein slått og etterfølgende bakketørking og bortkjøring av gresset. Gjødsling og jordbearbeiding bør unngås i slåttemarka. Dette vil føre til endringer i vegetasjonsammesetning og nedgradering av lokaliteten som verdifull slåtteeng.

Rydding av trær og busker rundt slåttemarka anses som positivt for å opprettholde et åpent til halvåpent landskapspreg og samtidig bevare kvalitetene i landskapet. Det er også svært positivt at tilgrensende slåttemarksarealer blir holdt i hevd ved slått for å unngå spredning av gjengroingsarter fra kantene.

Del av helhetlig landskap

Slåttemarkene som ligger i tilknytning til gårdene på Tannøya utgjør en stor verdi og er en fin kontrast til det ellers så furuskogkledde landskapet på Tannøya. Ekstensivt drevne slåttemarker er en trua naturtype og blir sjeldnere og sjeldnere som følge av driftsendringer i kulturlandskapet. Restaureringsarbeid av slåttemarkene på Tannøya fører gradvis til et landskapsbilde likt det man hadde her fram til fraflyttinga startet på rundt 1960-tallet. Dette området bidrar til et flott helhetlig preg med store åpne områder mellom gårdene på øya.

Verdibegrunnelse

Slåtteenga «Tannøya rundt gårdene» er i god hevd, tilstanden er god og har vært i bruk som slåtteeng i lang tid, kun brakklagt i en 10-15 års periode på 1990-tallet. I tillegg fremstår lokaliteten som lite gjødslet, noe som er sjeldent i Nord-Norge. Lokaliteten er intakt og er relativt artsrik for denne fattige utformingen, med forekomst av over 20 engarter. Det ble ikke registrert rødlistearter i 2014, og det ble heller ikke registrert noen kalkkrevende arter i enga. Til tross for at hevd og tilstand er bra og størrelsen er på 16 daa når ikke lokaliteten opp på verdi A og settes derfor til verdi B. Dette først og fremst pga. et trivielt artsmangfold og mangel på sjeldne og trua arter. Det utelukkes ikke at det finnes sjeldne og trua arter i andre artsgrupper enn karplanter, eksempelvis for sopp, mose, lav og insekter.

B. Spesiell del: Tannøya, øst

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Tannøya, øst		Kommune Hamarøy		Områdenr. 184940221			
ID i Naturbase Tidligere: BN00063189		*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas Holm Carlsen		Dato: 08.07.2014			
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Ofte, A. & Vange, V. 2004 - feltundersøkelse				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -			
Hovednaturtype: Slåttemark - D01, 100 % Tilleggsnaturtyper:			Utforminger: Svak lågurtslåtteeeng - D0115, 70 %				
Verdi (A, B, C): C		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God		Slått	x	Torvtekt	G4 - Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulakseng G10 - Frisk baserik eng/Hestehavreeng G14 - Frisk, næringsrik «gammeleng»
20 - 50 m		Svak	x	Beite		Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd	x	Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

Lokaliteten ble befart i juli 2014 av Annette Bär og Thomas Holm Carlsen for å utarbeide skjøtselsplan for slåttemark på Tannøya. Dette i forbindelse med at slåttemark er en utvalgt naturtype med egen tilskuddsordning for skjøtselstiltak. Området er tidligere registrert i naturbasen som slåttemark (BN00063189). Områdebeskrivelsen og avgrensningen fra 2014 erstatter den fra 2004.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Slåttemarka ligger på nordøstsiden av Tannøya i Hamarøy kommune. «Tannøya øst» ligger i tilknytning til en annen slåttemarkslokalitet på øya. «Tannøya øst» inkluderer en hestehavreeng som ligger for seg selv, lengst nord for gårdene ved sjøen nordøst på Tannøya. Lokaliteten følger en liten åpning i terrenget mot vest og følger sørover inn i et stort, åpent område som avgrenses østover mot skogen. Vestover følger avgrensningen overgangen til et lite parti med strandeng/tangvoll og så kanten langs en ravinedal som strekker seg i nord-sør retning. Videre sørover går lokaliteten inn i et åpent, frodig område ved en gammel fjøs tilhørende gnr/brn 5/2. Her går grensen på østsida langs slåttemarka registrert som «Tannøya rundt gårdene» (ID 184940220). Størrelsen på slåttemarkslokaliteten er 34,6 daa og omfatter grn/brn 5/1,2 og 4.

Lokaliteten ligger i et område hvor bergartene charnockitt og sur mangeritt dominerer, som er undertyper av hovedbergarten granitt. De nordligste partiene ligger på skjellsand. Tannøya er plassert i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) og tilhører den mellomboreale vegetasjonssonen.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er definert som 100 % slåttemark (D01) og er nokså variert med tanke på utforming, gjengroingsgrad, påvirkning fra havet m.m. Generelt sett har «Tannøya, øst» et mer gjengrodd preg enn den verdifulle nabolokaliteten, «Tannøya rundt gårdene». De nordlige delene av slåttemarka er preget av skjellsand som delvis kommer inn i form av flyvesand. Flekkvis får man dyneengvegetasjonspreg ved at strandrug vokser langt inn i lokaliteten. Hovedbildet er derimot at vegetasjonstypen hestehavreeng (G10) dominerer sammen med vegetasjonstypen frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (G4). Begge disse vegetasjonstypene hører inn under utformingen svak lågurtslåtteeeng (D0115). Videre sørover i lokaliteten blir det gradvis mer frodig og arter som hundekjeks, vendelrot og løvetann dominerer i økende grad. Vegetasjonssammensetninga er kompleks og består bl.a. av G10 og G4, samt en god andel av den mer frodige vegetasjonstypen frisk, næringsrik «gammeleng» (G14). Videre sørover, der slåttemarkslokalitet «Tannøya rundt gårdene» grenser på vestsida, har landskapet fremdeles tydelig slåttemarkpreg, selv om det inngår noen klynger med lauvtrær her og der. Dette er et område som er i ei restaureringsfase og bærer noe preg av at jordsmonnet er frodig og at enkelte problemarter som hundekjeks, mjødukt, krypsoleie, sølvbunke, høymole og kveke dominerer i partier. Deler av dette partiet defineres under vegetasjonstypen frisk, næringsrik «gammeleng» (G14), mens mindre frodige partier defineres under vegetasjonstypene hestehavreeng (G10) og frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (G4). Aktuell utforming er i hovedsak svak lågurtslåtteeeng (D0115).

Artsmangfold

Som følge av en stor variasjon i vegetasjonstyper og det faktum at denne slåttemarkslokaliteten er hele 34,6 daa ble det registrert et relativt høyt antall karplanter. Eksempel på arter som finnes i de mest åpne partiene mot sjøen i nord og vest er strandrug, dunhavre, hestehavre, hvitmaure, enghumbleblom, tiriltunge, engsoleie, engsyre, harerug, skogstorkenebb, gjeldkarve, rødsvingel, blåklukke, engrapp, engkvein, hvitkløver, vendelrot, gulflatbelg, ryllik, tepperot, glattmarikåpe, grannmarikåpe, gulaks, karve og løvetann. Det ble også funnet noen få individer av fjellflokk. Mot skogkanten finnes arter som skogstjerne, tyttebær og blokkebær. I frodigere partier hvor hundekjeks dominerer er arter som dunhavre, løvetenner, hestehavre, vendelrot og kveke vanlige. I den sentrale delen av lokaliteten ved

fjøset og øst for de øvrige gårdene finner man arter som hvitmaure, småengkall, slirestarr, ryllik, fuglevikke, geitsvingel, rødsvingel, følblom, engkvein, skogstjerne, smyle, harerug, engsyre, blåklukke, hvitkløver, engrapp, slåttestarr og dunhavre. Problemarter som hundekjeks, mjørdurt, geitrams, krypsoleie, timotei, sølvbunke, høymole og kveke dominerer i partier. Mosedekket er i enkelte partier tykt. Ingen rødlistede karplanter ble registrert under befaringa.

Bruk, tilstand og påvirkning

Slåttemarka har en lang brukshistorie. Det finnes spor etter bosetning og bruk av området helt tilbake til jernalderen. I nyere tid ble gårdsdrifta på øya gradvis redusert og til slutt lagt ned på starten av 1990-tallet. Enkelte områder på Tannøya har ligget brakke i 40-50 år, mens andre arealer har en mer eller mindre kontinuerlig brukshistorie. Fra og med 2014 har slåtten blitt gjenopptatt i hele lokaliteten «Tannøya øst» med unntak av den nordligste delen. Det er planer om å gjenoppta slåtten også her, som riktig nok sist gang ble slått i 2011.

Beitepusser med slagstål har blitt benyttet de først 1-3 år spesielt etter gjenopptatt slått i de partiene som er mest næringsrike. Dette for å få bukt på problemarter, få åpnet opp arealet igjen og slettet ut tuestrukturen. Arealet slås med slåmaskin tilkoblet en lett traktor. Gresset blir bakketørket noen dager (3-4 dager i 2014), samlet sammen med venderive og blir ført til et par steder utenfor lokalitetene hvor det blir dumpet. Slåttemarka har ikke vært gjødslet med kunstgjødsel, med unntak av en liten del i sørøst som tidligere ble benyttet som potetland. Til tross for begrenset bruk av kunstgjødsel er jorda stedvis nokså næringsrik, noe som har ført til en gryende gjengroingsprosess med nitrofile, kraftige urter og gras som hundekjeks og sølvbunke. Før restaureringa startet var også lauvtrær på vei til å etablere seg i de åpne slåttemarkene. De har blitt fjernet i mellomtida. Tilstanden i lokaliteten benevnes per i dag som svak, men det er et potensiale for å få tilbake slåttemarka slik den var før ved videre restaurering og slått.

Det finnes flere kulturminner i tilknytning til slåttemarka, bl.a. rester etter steingjerder, div. tufter, en sommerfjøs og en ringgrav fra jernalderen.

Fremmede arter

Timotei og kveke er sannsynligvis isådd i slåttemarka fra tidligere.

Skjøtsel og hensyn

Deler av lokaliteten må fortsatt restaureres før man kan sette inn årlige skjøtselstiltak. Det anbefales å forsøke å utarme de mest næringsrike partiene og få bort tuestrukturen ved 2 ganger slått i løpet av vekstsesongen hvor bruk av beitepusser med slagstål kan benyttes i startfasen. Umiddelbart fjerning av gresset fra området er viktig under restaureringen. Målet for lokaliteten er å få en bedre helhet mellom de ulike delene som utgjør denne lokaliteten. Når man kommer til skjøtselsfasen er det viktig å opprettholde slått som skjøtselsmetode med sein slått og etterfølgende bakketørking. Gjødsling og jordbearbeiding bør unngås i slåttemarka. Dette vil føre til endringer i vegetasjons sammesetning og nedgradering av lokaliteten som verdifull slåtteeeng.

Rydding av trær og busker rundt slåttemarka anses som positivt for å opprettholde et åpent til halvåpent landskapspreg og samtidig bevare kvalitetene i landskapet. Det er også svært positivt at tilgrensende slåttemarksarealer blir holdt i hevd ved slått for å unngå spredning av gjengroingsarter fra kantene.

Del av helhetlig landskap

«Tannøya øst» ligger i tilknytning til en annen verdifull slåttemarkslokalitet på øya og utgjør en viktig og fin kontrast til det ellers så furuskogkledde landskapet på øya. Ekstensivt drevne slåttemarker er en trua naturtype og blir sjeldnere og sjeldnere som følge av driftsendringer i kulturlandskapet.

Restaureringsarbeid av slåttemarkene på Tannøya fører gradvis til et landskapsbilde likt det man hadde her fram til fraflyttinga startet på rundt 1960-tallet. Dette området vil da få et flott helhetlig preg med store åpne områder rundt gårdene på øya.

Verdibegrunnelse

«Tannøya, øst» er en stor lokalitet med stor variasjon både med tanke på arter, vegetasjonstyper, næringsinnhold i jordsmonnet og påvirkning fra havet. Deler av slåttemarka har ligget brakk i flere tiår og bærer preg av dette i form av noe gjengroing. De siste årene har derimot det meste av lokaliteten blitt restaurert og åpnet med målsetning om at arealet skal hevdes med slått i framtida. Hevden er per 2014 svak og tilstanden er middels bra. Stedvis dominerer hundekjeks, en nitrofil art som ikke er ønskelig i store mengder i en intakt og verdifull slåttemark. Lokaliteten har potensiale til å bli en verdifull slåttemark på sikt. Ut fra planene om videre restaurering og slått og som følge av at lokaliteten er stor, relativt artsrik og er viktig for helheten for Tannøya, gis lokaliteten verdi C, lokalt viktig.

Skjøtselsplan

DATO skjøtselsplan: 01.10.2014

UTFORMET AV: Thomas Holm Carlsen & Annette Bär

FIRMA: Bioforsk Nord Tjøtta

UTM : 33W 0533995 7560682

Gnr/bnr.: 5/1,2,4

AREAL (nåværende): 16 daa (Tannøya rundt gårdene) + 34,6 daa (Tannøya øst)

AREAL etter evt.restaurering: 16 daa (Tannøya rundt gårdene) + 34,6 daa (Tannøya øst) + 8 daa (Tannøya vest) + 3,8 daa (Tannøya Draget) = 62,4 daa

Del av verneområde? Nei

Vurdering av slått

Lokalitet 1: Tannøya, rundt gårdene (B-verdi)

100 %, ca. 16 daa., kategori (c), lett slått - flatt og/eller jevnt terreng og/eller bredt skjer

Lokalitet 2: Tannøya øst (C-verdi)

88 %, ca. 30,6 daa., kategori (c), lett slått - flatt og/eller jevnt terreng og/eller bredt skjer

12 %, ca. 4 daa., kategori (d), restaureringsslått - tykk eng, kratt og renninger

Mål

Hovedmål for lokaliteten:

Bevare slåttemark med tradisjonell bruksform og bruksintensitet.

Konkrete delmål:

- Opprettholde artssammensetning karakteristisk for tradisjonelt drevet seminaturlig grasmark generelt og slåttemark spesielt. Dette gjelder spesielt den mest verdifulle slåttemarkslokaliteten «Tannøya rundt gårdene»
- Arealet skal holdes i hevd som slåttemark (gjengroingstilstand skal være svak til ubetydelig).
- Fremmede arter som representerer høy risiko for stedegent biologisk mangfold skal være fraværende.
- Arealet på slåttemark skal være ca. 16 daa (lokalitet «Tannøya rundt gårdene»)

Tilstandsmål arter:

- Beholde artsinventaret med et høyt innslag av lågurtarter og kortvokste grasarter karakteristisk for ugjødsla kulturmark og slåttemark. Eksempler på slike arter er småengkall, blåklokke, ryllik, engkvein og engrapp.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Sikre at forekomst av kratt (bl.a. bjørk, rogn og vier) samt gjengroingsarter som hundekjeks holdes nede.

Aktuelle tiltak

	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad
<p>Generelle tiltak:</p> <p>I intakte slåttemarksområder bør slått skje etter frøsetting (etter 10. juli) og gresset bakketørkes eller hesjes i noen dager, slik at frøene får tid å falle av. Høyet må fjernes etter tørk for å unngå gjødslingseffekter og for å få nok lystilgang til spirende planter. Det som ikke brukes bør brennes eller komposteres utenfor slåttemarka.</p> <p>Flate områder slås med vanlig lett traktor med slåmaskin.</p> <p>Gjødsling og annen næringstilførsel bør ikke skje.</p> <p>Se for øvrig del A for slåttemark i skjøtelsesplanen.</p>	Årlg	16 daa (Tannøya rundt gårdene) + 30,7 daa (Tannøya øst)
<p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:</p> <p>Det er en fordel at alle partiene som har et gjengrodd evt. forfallent preg slås tidlig (før sankthans) og gjerne to ganger i løpet av sesongen. For restaurering av spesielt tuete partier kan beitepusser benyttes de første årene. Bruk av slagstål er å foretrekke for å kunne samle inn og fjerne graset etterpå. Umiddelbart fjerning av graset er viktig for å unngå opphopning av næringsstoffer ved nedbryting av materialet (gjødsling) og sikre lystilgang for de spirende plantene. Slåttetidspunkt og hvor ofte en slår (en eller to ganger i løpet av sesongen) vil bestemme den totale restaureringsperioden. Restaureringsperioden er her satt til fire år, men dette må tilpasses virkningen av restaureringsslått. Restaureringsslått utføres fram til de næringskrevende, tettvoksende og ofte høye plantene har gått tilbake, til fordel for flere tradisjonelle, lyskrevende slåttemarksarter som finnes i de intakte slåttemarksområdene.</p> <p>Dersom bestanden av hundekjeks ikke reduseres med det ovennevnte restaureringsopplegget anbefales å kutte/slå av blomsterstenglene like under blomsterstanden ved full blomstring. Plantene skal ikke kuttet nede ved bakken da dette stimulerer planten til å sette ekstra mange sideskudd.</p>	2015-2018 (eller til det at ønsket resultat er oppnådd)	4 daa (Tannøya øst) + 8 daa (Tannøya vest) + 3,8 daa (Tannøya Draget)

Utstyrsbehov: Grunneier har mye av utstyret som trengs for å utføre en effektiv restaurering og slått.

Oppfølging

Skjøtselsplanen skal evalueres innen: 4 år

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: -

Tilskudd søkt år: 2014

søkt til: utarbeiding av skjøtselsplan og restaureringsslått på 10 daa

Tilskudd tildelt år: 2014

tildelt fra: Tilskuddsordning for utvalgte naturtyper

Skjøtselsavtale parter: -

Ansvar

Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen:

Grunneier Gunn Karin Lorentsen/Kjell Lorentsen utfører tiltak i området.

Fylkesmannen i Nordland v/ miljøvernavdelinga har ansvar for oppfølging og veiledning i tråd med handlingsplan for slåttemark.

Kilder

Direktoratet for naturforvaltning. (2007). Kartlegging av naturtyper - Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).

Fremstad, E. (1997). Vegetasjonstyper i Norge. - *NINA temahefte 12*: 279.

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. r. (2010). Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.

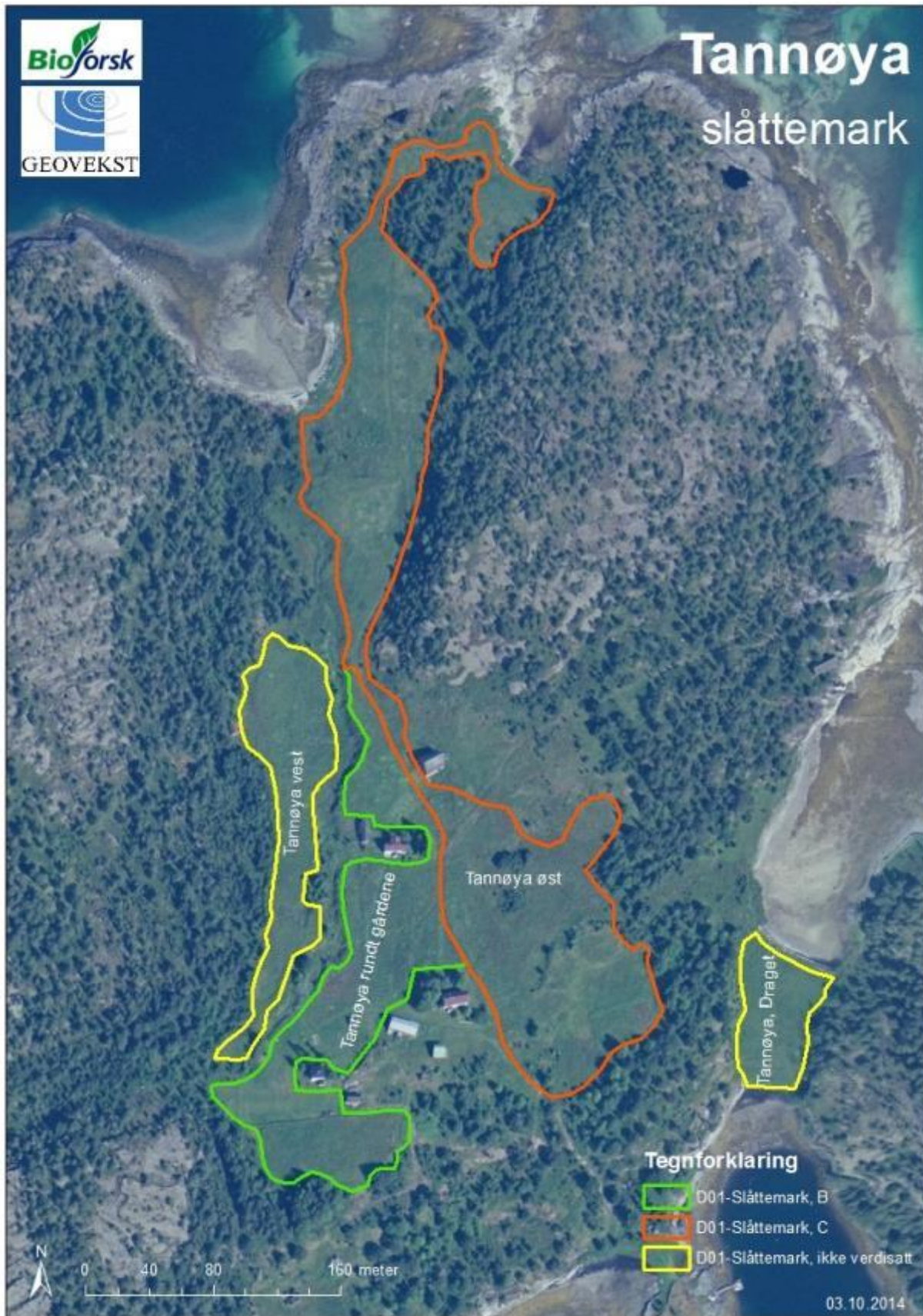
Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. (1999). *Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker*: Landbruksforlaget.

Svalheim, E. (2013). Naturtypenavn - slåttemark. (Ny faktaark for Slåttemark utformet av Ellen Svalheim 22.2.12, revidert 21.5.2013).

Vedlegg

Nr	Emne
1	Kart med arealavgrensing
2	Kart med skjøtselstiltak
3	Områdebeskrivelse av to ikke-verdisatte slåttemarkslokaliteter
4	Bilder
5	Artstliste

VEDLEGG 1 - Kart med arealavgrensing

Figur 1: Avgrensing av slåttemarkslokalitetene på Tannøya, Hamarøy kommune.

VEDLEGG 2 - Kart med skjøtselstiltak

Figur 2: Skjøtselstiltak for slåttemarkene på Tannøya. Ved siden av kategoriene for slått (lett slått og restaurerings slått) er det avmerket hvor graset dumpes etter bakketørringen (tipp).

VEDLEGG 3 - Områdebeskrivelse av to ikke-verdisatte slåttemarkslokaliteter

Under befaringa den 8. juli 2014 ble det kartlagt flere enn de verdisatte lokalitetene på Tannøya. To lokaliteter, «Tannøya, vest» og «Tannøya, Draget» har blitt avgrenset på kart (se vedlegg 1) men oppfyller ikke kravene for verdisetting i henhold til kriterier i DN-håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007) per dags dato. Disse to lokalitetene har mulighet til å bli verdisatt i neste rullering av skjøtselsplanen. Her blir de kort omtalte som følgende:

Tannøya, Draget:

Slåttemarka på Draget har ikke vært slått på ca. 45 år. Lokaliteten bærer preg av dette selv om den fremdeles er åpen og lite gjengrodd. Bunnsjiktet er tykt og moserikt. Stedvis er vegetasjonsdekket tett og kraftigvokst med arter som hundekjeks, dunhavre, timotei, mjødurt, sølvbunke, hvitmaure og engsoleie. Andre partier er mer åpne med et tykt bunnsjikt og med karplanter som enghumleblom, blåklokke, fuglevikke, engrapp, løvetann, rødsvingel, engsyre, gulflatbelg, nyresoleie og rødkløver. Til tross for at Draget har ligget brakk i lang tid har ikke kratt eller skog fått fotfeste her. Dette skyldes nok at substratet under marka hovedsakelig består av skjellsand og at jordsmonnet er skrint. Grunneieren har planer om å restaurere «Tannøya, Draget». Slåttemarka har potensiale til å bli registrert som verdifull slåttemark i neste rullering av skjøtselsplanen hvis årlig slått gjenopptas her. Det er viktig med noen år med restaurerings slått, dvs. tidlig og gjentakende slått for å få bukt med problemarter som hundekjeks, sølvbunke og mjødurt.

Bilde 1: Tannøya, Draget (Foto: A. Bär).

Tannøya, vest:

Denne slåttemarka ligger tett inntil skogen mot vest og den sørlige delen har blitt slått med beitepusser noen ganger de siste årene. Området nord for sommerfjosen har ikke vært slått på mange tiår. Til tross for at den gamle slåttemarka har blitt åpnet opp igjen med beitepusser finnes det et betydelig oppslag av nyskudd fra lauvtrær. Det er stor sannsynlighet for at denne lokaliteten ville ha blitt tilgrodd med skog relativt raskt hvis slåtten har opphørt helt her. «Tannøya, vest» har ingen verdi som slåttemark i henhold til DN-håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), men utgjør en viktig funksjon som buffer for de øvrige verdifulle slåttemarkene på Tannøya. Arter som ble funnet her under befaringa er hvitmaure (mye), karve, vendelrot, åkersnelle, engsyre, rødkløver, kvitkløver, timotei, blåklokke, marigras, engsoleie, engrapp, ryllik, engsvingel, gulfrøstjerne (cf) og nyseryllik.

Området i nord som ikke har vært slått på flere tiår er noe gjengrodd med hundekjeks, kveke og timotei. «Tannøya, vest» har et mer frodig, næringsrikt og fuktig preg enn lokaliteten «Tannøya, Draget». «Tannøya, vest» har også et potensiale til å bli vurdert som verdifull slåttemark hvis man får utarmet jorda med restaurerings slått noen år fram mot neste rullering av skjøtselsplanen. Uansett spiller denne lokaliteten en viktig rolle både som buffer og som en del av det åpne landskapet tilknyttet gårdene og slåttemarkene på Tannøya.

Bilde 2: Tannøya vest(Foto: A. Bär).

VEDLEGG 4 - Bilder

Bilde 3: «Slåttemark, rundt gårdene». Enga er i god hevd og har en homogen utforming (Foto: A. Bär).

Bilde 4: Artsmangfoldet er relativt høyt og artene er jevnt fordelt i enga. Bildet viser arter som blåklomme, fjelltimotei, rødsvingel, enggrapp og engsoleie (Foto: A. Bär).

Bilde 5: Den nordlige delen av «slåttemark, øst» ligger bildeskjønt til ved strandkanten. Lofotveggen skimtes øverst til venstre (Foto: A. Bär).

Bilde 6: Et gjengrodd parti i «slåttemark, øst» domineres av hundekjeks, strandrug, fuglevikke og kveke (Foto: A. Bär).

Bilde 7: Restaureringsområde sør øst i «slåttemark, øst». Tidligere var dette området dekket av sølvbuketuer. Etter et par runder med beitepusser er tuene helt borte og andre grasarter får muligheten til å vokse (Foto: A. Bär).

VEDLEGG 5 - Artsliste

(ikke fullstendig)

Lokalitet Tannøya ved gårdene

blåklokke
dunhavre
engkvein
engrapp
engsoleie
engsyre
fuglevikke
følblom
geitrams
geitsvingel
grasstjerneblom
harerug
hundekjeks
hvitkløver
hvitmaure
karve
løvetann
ryllik
rødsvingel
skogstjerne
slirestarr
slåttestarr
smyle
småengkall
sølvbunke
timotei
vanlig arve
vendelrot
åkersnelle

Lokalitet Tannøya øst

blokkebær
blåklokke
dunhavre
einer
engfrytle
enghumleblom
engkvein
engrapp
engsoleie
engsyre
fjellflokk
fjelltistel
fjæresaulauk
fuglevikke
følblom
geitsvingel
gjeldkarve
glattmarikåpe
grananmarikåpe
gulaks
gulflatbelg
harerug
hestehavre
hundekjeks
hvitkløver
hvitmaure
høymole
karve
krypsoleie

kveke
legevintergrønn
løvetann
marikåpe sp
mjødurt
nyresoleie
ryllik
rødsvingel
skogstjerne
skogstorkenebb
slirestarr
smyle
småengkall
smårørkvein
småsyre
strandrug
sveve sp.
sølvbunke
teiebær
tepperot
timotei
tiriltunge
trådsiv
tyttebær
vendelrot
vier sp
øyentrøst sp
åkersnelle